Béres Attila

Üveggolyók

A kíntornász *(sic)* visszanéz – részlet

Az élet és halál nagy kérdéséből engem gyerekkoromban csak a halál izgatott. Azt, hogy aki egész életében jó volt, a mennyországba kerül, rendjénvalónak találtam. Látván magam körül a világot, biztos voltam benne, hogy az égi felhők fölött nem lehet nagy zsúfoltság, a kapuban legalábbis nem áll akkora sor, mint a hússzék előtt, amikor disznóhúst osztanak. Hogy az embernek vinnie kell magával a kis sámlit.

Nem mondhatnám, hogy bamba kisgyerek voltam, inkább elmélyülésre hajlamos. Hanyatt is estem, amikor Holló néni rám kiáltott:

– Mondd meg anyádnak, hogy fogom a sort!

Nem a sort fogta, hanem az én sámlimat a hóna alá és futott, mert mások is futottak. Kinéztem a kapun, a sor vége a Práter utcából bekanyarodott a mi utcánkba, nekem kell mennem. A bátyám eltűnt, anyámnak meg más dolga van, ráér órák múlva utánam jönni, nehogy valami mócsinggal szúrják ki a szemem.

A sor nagyon lassan haladt, Holló néni csak mondta, hogy fogja a sort nekem is. Az asszonyok meg a nagyobb gyerekek hátrataszigáltak, vagy mindenféle forgolódásokkal elém nyomakodtak. Holló néni már kifelé jött az üzletből, amikor én a kirakathoz értem. Amikor megpillantottam, gyorsan az üveg felé fordultam, hogy ne vegyen észre.

– Miért nem anyád jött?

Az embertől annyi mindent kérdeznek. Nem kell mindig mindenre felelni. A kirakatban azelőtt kemény, fehér zsírból építve egy szobor volt. mindannyiunk bölcs vezére, Sztálin.

Egyszer még beszélgettek is mögöttem: az a Marx meg az Engels hol van? Nem volt annyi zsír – nevettek. A szobor alatt meg oda volt kenve a címer. A hentes beledöfött oldalról egy piros meg egy nemzeti zászlót. Amikor új hentes jött, a régi eltűnt a szoborral. Némelyek szerint elvitték a nemzetközi húsipari béketábor kiállításra, mások meg úgy vélekedtek, hogy megolvadt.

Az ember számolgatott, hogy a következő eresztéssel bejut-e. Bejutni már fél győzelem, de nem volt nálam pénz, anyám meg nem jött. Nahát, a mennyországban ilyesmi nem fordulhat elő. Ott kilométereket gyalogolhat az ember, amíg talál egy ismerőst. A felhők teteje olyan, mint

a sivatag. Az embereken hosszú lepel van, csak a meztéllábuk látszik ki alul. Vajon milyen sors vár a cipészekre a mennyben? A pokol izgalmasabb, mert ott mindenki teljesen meztelen egészen, nemcsak lábra, nem úgy, mint Elek doktornál az alsónadrágra vetkőzött kuncsaftok, amikor villanyozza apámékat fejfájás ellen.

Láttam egy képet a pokolról, ott annyi meztelen nő van, amennyit csak akarsz. Csak hát azok a mosófazekak ... A legjobb a tisztítótűz lenne: az ember kibámészkodja magát a melegben, aztán irány a mennyország! A bátyám táskájának az alján van egy titkos zseb. Abban tartja azokat a meztelen nőket, amiket a Moravcsikkal csinálnak. A Moravcsikéknak van fürdőszobájuk, az a sötétkamra. Kártyanaptárra minden hónaphoz fényképeznek picike nőket, és három forintért árulják. Én nem vennék. A nők nagyon picik meg homályosak. Aki nézi, a pokolba juthat. Nincs ez rendjén.

Egyszer a bátyám nekem adta a selejtet. Jól eldugtam, mert meg akartam mutatni Gézának meg Viszket Lacinak. Mire elővettem, tisztára megfeketedett a papír.

– Tudtuk, hogy csak linkelsz! – kaptam a kokikat a fejemre.

Annyi haszon viszont volt a selejtben, hogy aztán már nem kellett dugdosni. Csak én tudtam, hogy mi van a feketeség alatt.

Amikor az ember meghal, mindenki siratja. Ha megbántottak, szerettem volna meghalni egy kicsit. Lehetőleg úgy, hogy a függöny mögül lássam, mennyire szánják-bánják, amit ellenem tettek. A bátyám azt mondta, ez lehetetlen: vagy teljesen és örökre, vagy sehogy. Ő rendszeresen jár a kórbonctanra. Egyszer elvisz, és majd meglátom, milyen az igazi halott. Vele beengednek, mert ismeri a félszemű Radicsot. Ez azonban olyan rettenetes élmény, hogy vigyázni kell majd, el ne ájuljak. Addig is gyakoroljam az önuralmat. Menjek el helyette az orvoshoz gyógyszert íratni apánk fejfájására. Ez több évre szóló kelepce lett. A Németh doktornak volt a legnagyobb körzete. Odamentem világosban, és hazaértem este. Akárhányan jöttek utánam, az ajtó nyitásakor csak megelőztek. Hatalmas erővel tülekedtek ezek az elgyengült, beteg emberek. Miután kiderült, hogy a receptírás feladatára alkalmas nagyfiú vagyok, a bátyám örökre mentesült.

A kórbonctanra mégis egyedül ment.

Jövök hazafelé a hegedűóráról, ott áll a sarkon a haverjaival. Ő persze már évekkel azelőtt abbahagyta a hegedülést. „Volna érzéke a gyereknek, de nem gyakorol”. Bravúrosan tudott nem-gyakorolni. Én se gyakoroltam, de legalább nem felejtettem otthon rendszeresen a vonót. Meg nem mertem kicsavarozni a kottatartó lábát, hogy összecsukoljon, ha rárakják a kottát. A zongora billentyűiről aztán végképp nem mertem

volna lefeszegetni a fehér elefántcsontot. Hát ott áll a sarkon a bátyám, hanyagul fogja a bringáját, amivel mindig csak a kapu előtt mehettem. Meg tudtam volna ölni, amikor anyámék előtt azt mondta, hogy a nagy forgalom még veszélyes nekem.

– Vidd haza a bringát – nevetett –, mehetsz rajta. – Amúgy különleges bicikli volt. Ő azt mondta, „félverseny". Karikás volt a kormánya, nem értem el. Nyereg helyett meg valami vascsőre tekert bőrdarabot használt. Ez nem zavart, amíg nem próbáltam ráülni. Azt a bringa nem tűrte. Nyomott, tört, gyilkos darab volt. A keskeny kereke folyton tele nyolcasokkal.

Nem szóltam, gyakoroltam az önfegyelmet. Hegedűtokkal a kezemben a váz alatt pedáloztam hazafelé, a srácok meg röhögtek. A kapu alatt nagy nehezen fejre állítottam a dögöt, és elkezdtem szerelni. Jött Zsiga néni, a házmester, és szólt, hogy itt útban vagyok. Arrébb húzódtam. Egyre arrébb, mert mindig szólt valaki. A végén kijött Holló néni:

– Vidd azt a francos biciklit, mert összetöröm!

Otthagytam a gépet a konyhaajtónknál, és elmentem tanulni. Az osztályban nem voltak barátaim. Egy riválisom volt, a Mészáros. Mint Donpedrónak a Gólya csaposa. Mindketten kitűnő tanulók voltunk, de ő kitűnőbb volt. Ha mindkettőnknek ötös volt a dolgozata, ő még kapott egy plusz piros pontot. Én is tiszta ruhában jártam, de az övé tisztább volt. Ketten hordtunk fekete klott könyökvédőt az osztályban. Az enyém matt volt, az övé csillogott. Az ő anyja is tagja volt a szülői munkaközösségnek.

Év vége előtt a szülői munkaközösség megbízottjaként gyűjtöttünk a tanároknak ajándékra. Mindig elmentem Anyukámmal. Talán, hogy addig se kelljen a műhelyben üldögélni. Apa műhelye sötét volt és lábszagú. Akárki hozott cipőt javításra, én tudtam hogy a legelőkelőbb cipő is lábszagú. Még a párttitkároké is. Ezen a népi demokrácia sem tudott változtatni. A pénzgyűjtő körutat indokolatlan szeméremmel mindenki úgy kezelte, mintha csak egyszerű látogatás volna, szülők egymás közt, hátsó cél nélkül. Leültek beszélgetni, mi gyerekek pedig elvoltunk. Golenkó Zsolt elővette a villanyvonatát, és amikor figyeltek ránk, megengedte, hogy tekergessem a trafó gombját. Süteményt is kaptunk, anyám meg kávét.

A Bonifác bácsi pedig abbahagyta kedvünkért a fia verését. Elengedte a kis Bonifácot és hellyel kínálta anyámat. Szidta a rendszert, csupa olyasmit mondott, amit a mi házunkban is mindenki, anyám mégsem helyeselt neki, csak ingatta a fejét, hogy nehéz az élet.

– Gyűlölöm a vén gazembert, csak nőjek meg, megölöm – súgta a kis Bonifác. Csodáltam őt, hogy ki meri mondani. Hiszen az ember amúgy

sok mindent gondolhat. Féltettem is. A pokolra jutás előtt a régi gondolatokért talán csak nem kell elszámolni, ki tudná azt ellenőrizni. De ha már kimondja az ember, az más ... Az öreg is elhallgatott. Bonifác néni a háta mögött integetett, hogy nem kell rá hallgatni, beivott. Félt, hogy talán anyám nem érti meg, ezért letette a poharat, és üres kézzel többször is úgy tett, mintha ő maga inna. A kis Bonifáccal röhögtünk a sarokban. Megmutatta a korcsolyakulcsot, amit a télen lopott.

– És a korcsolya?

– Azt majd a jövő télen.

Azt mondtam, hogy jártam a kórbonctanban. Láttam a hullákat. Kérdezte, hogy tényleg meztelenek-e.

– Persze – mondtam –, csak cipő van rajtuk.

– Beviszel? – kérdezte.

– Bevihetlek – mondtam– , ismerem a félszemű Radicsot, csak majd úgy kell menni, hogy te legyél az üvegszeme felől. Tudom, hogy ki akarja cserélni egy szebbre, ezért gyűjti az üveggolyókat.

Eddigre Bonifácék kiszámoltak tíz forintot apróban, és aláírták a gyűjtőívet.

Lakoséknál is voltunk. A nagy sötétbarna kombináltszekrény vitrinjében rengeteg egyformában kötött könyv volt, meg három különböző méretű Sztálin-szobor. Teljesen fehér Sztálinok. A falon a szentkép helyén Rákosi Mátyás, pont olyan, mint az osztályban, meg a fodrászatban. Csak a tapétán sötét foltként kirajzolódott egy régebbi, nagyobb festmény nyoma. Lakos bácsi nem ért rá, vizsgára készült. Mialatt az anyák beszélgettek, Lakos Pisti könyveket mutogatott nekem. Vele nem lehetett röhögni, mert folyton az anyjára nézett, és újabb könyvet vett elő. Lakos néni harminc forintot fizetett, a legtöbbet az osztályból. De Mészárosékhoz sosem jutottam el. Ők az osztály másik felét látogatták. Később elköltöztek, másik iskolába ment, és akkor már nem volt értelme kitűnő tanulónak lenni. Vetélytárs nélkül.

Tanulás után kinéztem a konyha függönyén. A bicaj még mindig ott állt, Holló néni nem törte össze. Pedig ha valaki képes rá, hát az csakis ő. Az urát is verte, amíg meg nem szökött. Mégiscsak el kellene hozni onnan. Csakhogy akkor kerékre kéne állítani, és a bátyám sosem tudná meg, hogy *centíroztam*. Álltam a függöny mögött, és néztem az udvart. Ha átment rajta valaki, négy-öt függöny megmozdult. Ha nem jött senki, a függönyök egymást nézték mozdulatlanul.

Sokára jött meg a bátyám. Barna fadoboz volt a kezében meg mindenféle drótok.

– Láttalak – mondta. – Ne állj olyan közel, és főleg ne szorítsd az orrod a függönyre.

– Mi ez? – kérdeztem.

– Detektoros rádió – felelte. – Szólni fog, ha megcsinálom.

– Csináljuk meg.

– Kicsi vagy – mondta. – Miért van hanyatt a bringa?

– Centíroztam!

– Centrír! Cent-rír, és hosszú í-vel, dinnye. Kiment és leszerelte a kerekeket. Behordta az egészet a konyhába és fölakasztotta a falba vert kampós szögekre. Rövid i, hosszú í, – ezzel mindig meggyűlik a bajom, hát nem mindegy?

– Csapágyat fogok cserélni – vetette oda, és leült a dobozához. Felvette a fejhallgatót, drótokat dugdosott, csavarozott, egy tűvel birizgálta a doboz tetején levő csillogó követ. Szóltam hozzá, de vigyorogva intett, hogy nem hallja.

– A kórbonctanon voltál? – ordítottam. – Mikor viszel el? – csak vigyorgott meg bólogatott. Rázta a kezét, dub-dub-dubi mondta, aztán szemöldökét ráncolva megint a tűt morzsolgatta.

Így ráncolta a homlokát akkor is, amikor megláttam a nővel. Tudtam, hogy már nőkkel mászkál, de sosem hittem el. Most meg ott ült a Pap téren a padon egy csajjal, és kaviccsal dobálta a szemétgyűjtőt. Mögöttük guggoltam a bokorban, vállalva hogy szöges botjára felszúr a parkőr, vagy rajtam ütnek a paptéri gyerekek. Csalódottan baktattam haza. Semmi nem történt, csak ültek és dobáltak. Miért kell ehhez nagyfiúnak lenni? Ha mondjuk ismernék egy csajt, és mondjuk eljönne velem, én is el mer-nék menni kiülni a Pap térre. És én el is találnám a szemetest.

– Istenlova ... – Este apa ideges volt. Nagyon hamar felidegesítette magát és kiabált.

– Azt mondta az a nyikhaj, hogy ha tizennyolc forint a sarkalás, ő bemegy a tanácsba és följelent. Mondom, mehet az atyaúristenhez is, mi bajom lehet nekem, legfeljebb lehúzzák a rolót, hát az én családomnak nem kell zabálni? – Élethűen jelenetezett a szoba közepén.

Napokig vártam, hogy jönnek a tanácstól és lehúzzák a rolót. Fél éve elromlott, azóta senkinek se sikerült.

– Majd én, Béres úr! – kapkodták egymás kezéből a rolóhúzót. Próbálta a szabó, a cukrász, az ablakpucoló, a bazáros, Horváth úr meg a segédei és sok erős kuncsaft is.

Apám este, amikor kiszámolta anyámnak a másnapi kosztpénzt, mindig elmesélte, kitől kért kevesebbet kitől többet.

– Nem viszik el – mérgelődött –, az ember máról holnapra él. Sürgetni azt tudják, aztán hetekig nem viszik el. Ma is megmondtam az igazgatónénak, nacsacsösasszony, csak a kuncsaft lenne olyan pontos, mint én!

Anyukám csitítgatta, nem kéne annyit megmondani.

– Hát én csak nyeljek egész életemben?

Iskolába menet láttam, hogy a roló még mindig nincs lehúzva. A szünetben a kis Bonifác, nyakába a korcsolyakulccsal, üveggolyókat gyűjtött. Még Golenkó is vitt neki.

– A kórboncosnak üvegszeme volt, de elgurult. Aki a legszebbet viszi neki helyette, azt beengedi velem megnézni a hullákat. Tiszta mezтelenek – mesélte, és rám nézett –, még cipő sincs rajtuk.

Tele volt a marka színes golyókkal.